נשתברו הלוחות (א) ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה (ב) והעמיד צלם בהיכל בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ [ה]וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר [א]משנכנס אב ממעטין בשמחה [ב]שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת [ג]ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה רבי יהודה מחייב בכפיית המטה ולא הודו לו חכמים [ד]אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה"כ שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין [ה]שלא לבייש את מי שאין לו (ג) כל הכלים טעונין טבילה ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה [1]שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל ואומר [2]תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה וכן הוא אומר [3]צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו: **גמ'** בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאין את כפיהם כו': תעניות ומעמדות מי איכא מוסף חסורי מיחסרא והכי קתני בשלשה פרקים כהנים נושאין את כפיהן כל זמן שמתפללין ויש מהן ארבעה פעמים ביום שחרית ומוסף מנחה ונעילת שערים ואלו הן שלשה פרקים תעניות ומעמדות ויום הכפורים א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת כפים [ו]מאן חכמים ר' יהודה היא דתניא שחרית ומוסף מנחה ונעילה כולן יש בהן נשיאת כפים דברי ר"מ ר"י אומר שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת כפים רבי יוסי אומר נעילה יש בה נשיאת כפים מנחה אין בה נשיאת כפים במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר כל יומא טעמא מאי לא פרשי כהני ידייהו במנחתא משום שכרות האידנא ליכא שכרות רבי יהודה סבר שחרית ומוסף דכל יומא לא שכיח שכרות לא גזרו בהו רבנן מנחה ונעילה דכל יומא שכיחא שכרות גזרו בהו רבנן רבי יוסי סבר מנחה דאיתה בכל יומא גזרו בה רבנן נעילה דליתה בכל יומא לא גזרו בה רבנן אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי מאיר ורבי יוחנן אמר נהגו העם כרבי מאיר ורבא אמר מנהג כרבי מאיר מאן דאמר הלכה כרבי מאיר דרשינן לה בפירקא מאן דאמר מנהג מידרש לא דרשינן אורויי מורינן ומאן דאמר נהגו אורויי לא מורינן ואי עביד עביד ולא מהדרינן ליה ורב נחמן אמר הלכה כרבי יוסי [ז]והלכה כרבי יוסי (ד) והאידנא מ"ט פרשי כהני ידייהו במנחתא דתעניתא [ח]כיון דבסמוך לשקיעת החמה קא פרשי כתפלת נעילה דמיא דכולי עלמא מיהת [ט]שכור אסור בנשיאת כפים מנהני מילי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא למה נסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר לומר מה נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין מתקיף לה אבוה דרבי זירא ואמרי לה אושעיא בר זבדא אי מה נזיר אסור בחרצן אף כהן מברך אסור בחרצן א"ר יצחק אמר קרא לשרתו ולברך בשמו מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן

אי

נשתברו הלוחות. בגמ' (י) מפרש: **ובטל התמיד.** לפי שגזרה המלכות גזירה מלהקריב עוד: **והועמד צלם בהיכל.** שהעמידו מנשה כדמפורש בתרגום ירושלמי בפרשת השמים כסאי וגו' (ישעיה סו): **על אבותינו.** דור המדבר. אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ וגו' (דברים א): **ביתר.** עיר גדולה והיו ישראל דרין בה. במסכת גיטין פרק הניזקין (דף נז.) אשקא דריספק חרב ביתר: **שבת שחל תשעה באב כו'.** שבוע: **בחמישי מותרין.** אם חל תשעה באב בערב שבת מותרין לכבס בחמישי. וכשחל ט' באב בד' בשבת לא איצטריך למיתני דמותרין כדאמרינן בגמרא (ח) לא שנו אלא לפניו כו': **שני תבשילין.** (ט) בשר ודגים או בשר וביצים שעליו או דג וביצה שעליו כדאמר בפרק ערבי פסחים (דף קיד:): **ישנה.** בגמרא (י) מפרש: **כפיית המטה.** על פניה ולא יישן עליה: **שאולין.** שכולן שואלות זו מזו אפילו עשירות כדי שלא לבייש כו': **טעונין טבילה.** קודם שילבשום לפי שאין כל אחת בקיאה בחברתה שמא נדה היתה: **וחולות.** כמו לחול במחולות (שופטים כא): **במלך שלמה.** במלך שהשלום שלו: **אמו.** כנסת ישראל: **זה מתן תורה.** יום הכפורים שניתנו בו לוחות האחרונות: **גמ' כל זמן שמתפללין.** דהיינו שחרית ומנחה ונעילה: (ה) **יש מהן ארבעה פעמים ביום.** יום הכפורים שיש בו מוסף: **כל יומא מאי טעמא לא פרשי כהני ידייהו במנחה.** דכל יומא שכיחא ביה שכרות שכבר סעד וזימנין דמשכא סעודתיה ומשתכר ופריש ידיה בהדי תמריה וכהן שתוי יין אסור לישא את כפיו שנאמר יין ושכר אל תשת בבואכם וגו' (ויקרא י) ונשיאת כפים מעין עבודה כדלקמן: **האידנא.** בתעניות ובמעמדות לא שכיחא שכרות ובמעמדות נמי מתענין כדלקמן (דף כז:): **גזרינן.** תענית אטו שאר ימים: **נעילה דליתה בכל יומא.** אלא ביום התענית: **דדרשינן בפירקא.** הלכה כרבי מאיר דבעינן דליקום כוותיה עלמא: **אורויי אורינן.** כרבי מאיר אי אתי לקמן אבל בפירקא לא דרשינן דלא פסיטא ליה כולי האי דתיהוי הלכה כר"מ. ומ"ד נהגו משמע אם נהגו מאליהן אבל אינו עיקר. ומנהג משמע תורת מנהג יש בדבר ומנהג כשר הוא: **ורב נחמן אמר הלכה כרבי יוסי והלכה כרבי יוסי.** גמרא קא פסיק ומהדר סתמא ומוקי לה הלכה כרבי יוסי והכי קא פריך ואלא האידנא כו': **כיון דסמוך לשקיעת החמה וכו'.** שמאחרין (ו) עד שקיעת החמה ומתפללין כל שעה ואינן הולכין לבית הכנסת משש שעות ומחצה ולמעלה כמו שהיו עושין באותן הימים: **כתפלת נעילה דמיא.** דהשתא ליכא למיגזר משום מנחה דכל יומא דמנחתא כי הא ליתא בכל יומא: **שכור מיהא אסור בנשיאת כפים.** דאפילו ר"מ לא קאמר אלא משום דהאידנא לאו שכרות הוא: **פרשת כהן מברך.** כה תברכו את בני ישראל אמור להם (במדבר ו): **מה משרת כו'.** עובד עבודה דלא מיתסר אלא שתויי יין ממש דכתיב יין ושכר אל תשת וגו' (כ) הא בחרצן מותר:

מאי

מנחה ונעילה דכל יומא שכיחי בהו שכרות גזרו רבנן. אפילו ביומא דתענית דלית בהו שכרות וקשיא דהכא משמע דבמנחה שייכא שכרות ובפ"ק דשבת (דף י. ושם) קאמר בהדיא דבמנחה לא שייכא שכרות וי"ל דהא דקאמר התם דבמנחה לא שייכא שכרות ר"ל לגבי ערבית שכרות דמנחה לאו כלום (ט)(לגבי שבת) דיותר שכיח שכרות בערבית (יותר) מבמנחה אבל לעולם במנחה שייך שכרות לגבי שחרית ומוסף:

ומאן דאמר נהגו אורויי נמי לא מורינן. פירשנו בפ"ק דראש השנה (דף טו: ד"ה וכי):

והאידנא נהוג עלמא דפרסי כהני ידייהו במנחה (ז) סמוך לשקיעת החמה. ולכך לא נהגו העם לומר נשיאת כפים במנחה ביום הכפורים לפי שמתפללין מנחה בעוד היום גדול אבל במנחה בשאר תעניות יש נשיאת כפים אבל מכל מקום בנעילה ביום הכפורים יש נשיאת כפים:

מי

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ה מהלכות תעניות הלכה ו סמג עשין מד"ס ג טוש"ע א"ח סי' תקנא סעיף א:

ט ב מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף ג:

י ג מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקנב סעיף א:

יא ד ה מיי' פי"ד מהל' תפלה הלכה א ג סמג עשין כ טוש"ע א"ח סימן קכט סעיף א [וסימן תרכב סעיף ד וסימן תרכג סעיף ה]:

יב ו מיי' שם פט"ו הלכה ד סמג שם טוש"ע א"ח סימן קכח סעיף לח:

תורה אור השלם

1. שֶׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי אִשָּׁה יִרְאַת יְיָ הִיא תִתְהַלָּל: משלי לא ל
2. תְּנוּ לָהּ מִפְּרִי יָדֶיהָ וִיהַלְלוּהָ בַשְּׁעָרִים מַעֲשֶׂיהָ: משלי לא לא
3. צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ: שיר השירים ג יא

מוסף רש"י

שאולין. שאפילו מי שיש לה כיתה שואלת, שלא לבייש את השואלת מתמת שאין לה כדאמרינן (לקמן לא.) בת מלך שואלת מבת כהן גדול כו' (רשב"ם ב"ב קכא.).

רבינו גרשום

ויש מהן ד' פרקים ביום. (במוסף) דהיינו יוה"כ שיש בו מוסף. אמר רב נחמן זו. דקתני נושאין כפיהן בשחרית במוסף במנחה בנעילה, ר"מ היא. כל יומא טעמא מאי. אין נושאין כפיהן. [א] האידנא. בתענית ובמעמדות ביוה"כ (ובמעמדות) דאית בהו תענית (נמי) לאו שכיחא שכרות, להכי נושאין כפיהן בכל ד' תפלות שבהן. מנחה ונעילה דבשאר יומי שכיחא שכרות גזרו בהו רבנן. בהני דלמא אתי למיעבד בשאר יומי נמי. אבל אורויי מורינן. כרבי מאיר למאן דבעי כמאן הלכה. והואיל והלכה כרבי יוסי. האידנא מאי טעמא פרסי כהני ידייהו ביום הכפורים במנחה. כיון דבשקיעת החמה פרסי, שהיו מאחרין לתפלת המנחה. שכור אסור בנשיאת כפים. דקתני מאי טעמא לא דשכיחא ביה שכרות. מה(ו) משרת מותר [בחרצן]. דכתיב יין ושכר אל תשת, אבל אוכל הוא חרצן.

א אולי צ"ל במנחה משום שכרות האידנא וכו' דלית בהו תענית ליכא שכרות ולהכי וכו'.

מסורת הש"ס

א) [ר"ה יח:], ב) יבמות מג., ג) סנהדרין ע., ד) ב"ב קכא., ה) [פסחים פב. וש"נ], ו) [עירובין פב. וש"נ], ז) [לקמן כח:], ח) [לקמן כט:], ט) [כתובות רש"י בשר מליח דברי כלאותא לקמן ל. בברייתא תנא אבל אוכל הוא בשר מליח כו'], י) [לקמן ל.], כ) [ויקרא י], ל) רש"ל מ"ז.

הגהות הב"ח

(א) במשנה ובוטל התמיד: (ב) שם והעמידו צלם בהיכל. נ"ב גי' רש"י והועמד: (ג) שם את מי שאין לו וכל הכלים טעונין: (ד) גמ' והלכה כר' יוסי ואלא האידנא מ"ט פרסי כו' כיון דסמוך לשקיעת החמה: (ה) רש"י ד"ה ויש מהן: (ו) ד"ה כיון דסמוך כו' שמאחרים עד שקיעת החמה. נ"ב נראה שרש"י דקדק לאמר שלא יסמכו עלה דהאי להתחיל מנחה סמוך לשקיעת החמה דזה אסור אלא ר"ל כשכבר התחילו כגון קאמר דמתפללין כל שעה ומאחרין עד שקיעת החמה: (ז) תוס' ד"ה והאידנא כו' ידייהו במנחה כיון דסמוך לשקיעת החמה כו' בשאר תעניות יש לומר נשיאת כפים כו' ביוה"כ יש לומר נשיאת כפים:

רבינו חננאל

ואקשינן, וכי תעניות אית בהו מוסף. ותרצינן לה הכי, בשלשה פרקים כהנים נושאים את כפיהם כל זמן שמתפללים, ויש מהם ארבעה פעמים ביום, בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילה. ואלו הן שלשה פרקים, תעני[ו]ת ומעמדות ויום הכיפורים. וסתם מתני' ר' מאיר היא, דלא משכחת לה דנושאין כפיהם כל זמן שמתפללין אלא לרבי מאיר, דתני' שחרית ומוסף מנחה ונעילה יש בהן נשיאות כפים דברי ר' מאיר. וטעמא דר' מאיר מפורש הוא, כיון דביום הכפורים ובמעמדות ליכא שכרות, במנחה נושאין כפיהם ולא גזרינן, ור' יהודה תני, שחרית ומוסף בלבד יש בהן נשיאות כפים, דבכל יומא לית בהו שיכרות לפיכך לא גזרינן בהו. שמעינן מינה דר' יהודה, אין אדם רשאי ליכל אלא אחר תפלת מוסף. אבל במנחה דבשאר יומי אית בהו שכרות, גזרינן בהו ביום הכיפורים ובמעמדות. ר' יוסי אומר מנחה אין בה נשיאות כפים, משום דאיתא כל יומא ואתי לאיחלופי גזרינן, אבל נעילה דליתא אלא ביום הכיפורים ובמעמדות יש בה נשיאות כפים, דכיון דליתא כל יומא לא גזרינן. ואסיקנא, דהילכתא כר' יוסי דאמר שחרית ומוסף ונעילה יש בהן נשיאות כפים, מנחה אין בה נשיאות כפים. והאידנא דלא מצלו מנחה דתעניתא אלא סמוך לשקיעת החמה, כדאוקימנא דרביעית היום האחרון הוא שמתפללין בו תפילת תענית, כדכתיב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי וגו', כנעילה דמיא ויש בה נשיאות כפים. ואע"ג דאמר רב הילכתא כרבי מאיר ודרשינן לה בפירקא, ורב התנא [אמר] מנהג [כר"מ], אוריי מורינן הכי, בפירקא לא דרשי לה. ואף ר' [יוחנן אמר] נהגו כר' מאיר, לא דרשי' ולא מורינן כוותיה ואי עבד לא מהדרינן ליה. ודייקי', כולי' עלמא שכור אסור בנשיאת כפים, מנלן. ופשיט דכתיב לשרתו ולברך בשמו, איתקש (משרת ולו למברך) [מברך למשרת] ולנזיר, מה משרת אסור ביין שנאמר יין ושכר אל תשת, אף מברך אסור ביין ושכר, דקיימא לן כל המשכר [אסור], ומותר בחרצן.